

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 fior., pe siése luni 2 fior. 25 cr., pe trei luni 1 fior., 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei) si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti.

Catra Ddnii membri actuali ai Asociatiunii transilvane pentru literatur'a si cultur'a po- porului romanu.

In urmarea conclusului seu din $16/4$ Iunie a. c. sub-
scris'a comisiune isi ia voia a insciintia si totudeodata
a rogá pe acei Ddni membri ai Asociatiunii; carii au
determinatu a luá parte in persóna la lucrurile adunarii
generali tenende la Brasiovu intre $28/16$ si $30/18$ Iuliu
a. c. pentru urmatórele:

Locuitorii romani din Brasiovu dorindu a inlesni
Ddniloru membri petrecerea de acelea cateva dile in
midiuloculu loru, suntu gata de ai primí in tóta fra-
tiésc'a ospitalitate pela locuintiele sale. Pentru cá a-
semnarea de cortele se se pête face de timpuriu si cu
inlesnire, e de neaperata trebuintia cá cu 8 dile mai
nainte se se scie care si cati membri au voia si suntu
determinati a calatorí la adunarea din Brasiovu. Acést'a
se pôte intemplá fórté usioru, déca in fiacare tienutu
membrii de prin pregiuru isi voru descoperí vointi'a
catra unulu din cei locuitori in orasiulu mai de aprópe,
insarcinandu-lu cá acel'a se compuna o lista pentru toti
cari voiescu a merge la Brasiovu, pe care s' o tramita
neaparatu paná in $20/8$ Iuliu séu deadreptulu la: Onor.
Eforia a scóleloru romanesci, séu la Redactiunea Gazetei.

Membrii cari voru vení la Brasiovu se binevoéscá
a-si insemná urmatórele: Ori din ce parte voru vení,
se intre dreptu in cetate pe pórt'a numita a vami (n.
Klosterthor) in strat'a vami (Klostergasse); acolo se
intrebe de casele si comptoarulu fratiloru I. & Dim.
Iuga. Dela acestu comptoar li se va dá unu biletu
si li se va aratá cortelulu asemnatu fara cá se fia con-
strinsi a intrebá si a cautá multu in susu si in josu.
Totu de acolo li se voru anumí locande (Speiseloale),
unde se gasescu mancari si mai bune si mai estine.

Intru asemenea pentru aceia carii s'ar' intemplá se viie
cu ocazione propria, li se voru recomadá ospetarii.
unde caii voru fi in sigurantia si bine grijiti.

Se mai face inca cunoscutu, ca terminulu pentru
tramiterea obiecteloru de espusetiune s'a prelungitu cu
15 dile, adeca pana la $15/3$ Iuliu a. c. dela care ter-
minu apoi va fi cu anevoia a ne mai abate.

Lucrurile adunarii generale se voru vedé prein-
sciintiate prin program'a comitelului asociatiunii, care
va esi la timpulul seu si care dupa cumu se presimte
va constá din mai multi articuli. *) — Datulu ca mai susu,
Brasiovu, 26. Iunie 1862 e. n.

Comisiunea de espusetiune prin

G. Baritiu,

secretariu.

Program'a

Siedintieloru adunarii generale II. tenende prin Aso-
ciatiunea transilvana pentru literatur'a si cultur'a poporului
romanu, la Brasiovu.

Siedintiele adunarii se voru tiené in sal'a scóle-
loru nationale, in ale caroru incaperi va fi si espusetiunea.

In $28/16$ Iuliu

La 9 óre. Adunarea alege din sinulu seu o depu-
tatiune spre a invitá pe Es. Sa dn. Presiedinte la sie-
dintia.

In prediu'a adunarii adeca in $27/15$ Iuliu dim. la 8
óre se va servi S. liturgia cu Imperate cersescu in bi-
seric'a dela S. Nicolae.

Presiedintele prin o cuventare a sa dechiara sie-
dinti'a de inceputa.

Mai nainte de a trece la ordinea dilei dn. prota-
popu I. alu Barciei saluta pe adunare in numele locui-
toriloru romani din Brasiovu si tienutu.

*) A esitu mai josu.

Dupa acestea d. presiedinte pune la ordinea dfilei obiectele urmatore:

1. Raportulu unuia din secretarii comitetului Asociatiunii despre activitatea Asociatiunii pe acestu timpu scurtu de 9 luni.

2. Substernea socotelilore de venituri si spese intr'unu bilantiu prescurtatu.

3. In legaminte cu acest'a alegerea din sinulu adunarii a unei comisuni insarcinate a cerceta socotelile.

4. Alegerea altei comisuni insarcinate a elabora in 48 ore unu proieptu precisu privitoru la intrebuintarea si repartitiunea pe a. viitoru a veniturilore Asociatiunii intru intielesulu statutelore, cu referintia la naintarea literaturei si artilore, la ajutorarea junimeii studiöse lipsite de midilöce materiale si la incuragiarea agricultorei si a meseriilorore.

5. Reportulu secretarului primariu, prin care se impartasiescu adunarii temeiorile ce au induplecatu pe romanii brasioveni a impreuna cu celelalte lucruri ale adunarii inca si incercarea de o mica espusetiune.

6. Deschiderea espusetiunei prin d. presiedinte, dupa care siedinti'a din acesta di se ridica.

In acelu momentu Chorulu va intona imnulu poporului, era publiculu va trace in ordine buna in localele espusetiunei.

In aceeasi di ser'a dela 7 pana 9 ore tinerimea se va esercita in music'a vocala si instrumentala dupa o programa intocmita in adinsu.

29. Iuliu.

Siedinti'a se va deschide la 9 ore dim. La ordinea dfilei voru fi tote acelea disertatiuni asupra diferitelore specialitati, pe care comitetulu asociatiunei le va incuviintiä.

Rostirea seu citirea disertatiunilore va decurge in ordinea pe care o va face d. presiedinte.

30. Iuliu.

1. Continuarea cu disertatiunile dela 9 pana la 11 ore.

2. Primirea raportului comisunii cercetatore a comitetului.

3. Cercetarea proieptului prevediutu in diu'a 1-a cu privirea la repartitiunea veniturilore.

4. Impartirea in sectiuni a agendelore asociatiunii pe anulu seu pe anii viitori, dupa unu proieptu care se va substerne de catra comitetu.

5. Dispusetiuni pentru unu jurnalulu anumitu alu asociatiunii.

6. Dispusetiuni pentru vendiarea obiectelore daruite,

dupa unu proieptu carele se va substerne de catra comisiunea de espusetiune.

7. Destinarea loculu si timpulu adunarii generale pe a. 1863.

8. Comitetulu Asociatiunii va lua mesuri, ca in orele dupa amiedi pe catu va tiene adunarea, doritorii de a se inscrie ca membrii se aiba ocaziune d' a o face acesta intr'unu localu anumitu si cu tota inlesnirea.

9. La adunarea asociatiunei afara din membrii potu lua parte si alti onoratori cari voru fi prevediuti ca bilete.

Andrieu Bar. de Siaguna m. p.

Eppu. si presiedinte Asociatiunei.

G. Baritiu,
secretariu.

Ioane Amosu Comnenu.

(Urmare).

Cumu pote omulu invetiä pe altii si invetiä insusi cu temeiu.

Cumu vedemu din esperintia puçini esu din scola cu o cultura fundamentala, ci cei mai multi trecu, cumu se dice, ca canele prin apa. Caus'a este ca scölele se ocupa cu lucruri amenunte si de puçinu interesu, si neglegu ceea-ce este fundamentalu. Invetiatorii cele ce le-au invetiatu ei, togma asiä le propunu si altor'a precumu le-au invetiatu si ei, fora d' zle imprimä si-a le preface in sangele scölariloru. Acestu reu lu-pote omulu preintimpinä, deca merge elu in scöla naturii si scrutäza cumu dä ea fapturilore sale firmitate si stabilitate. Nu trebuie se scie numai ce a invetiatu, ci totu odata se si judece lucrurile cu temeiu. Trebuie se tinda intr' acolo, ca 1. se tracteze, se propuna numai lucruri intru adeveru folositoare; 2. fora a le intrerumpe; 3. la tote se puna unu fundamentu solidu; 4. fundamentulu se fia profundu; 5. tote se le razime pre atari fundamente; 6. cele ce suntu d'a se distinge se le distinga cu tota acurateti'a; 7. cele subsecuente se-si aiba fundamentulu in cele precedinte; 8. cele ce se tienu de olalta se le lege si se le combine; 9. tote aceste se le ordinez conformu mintii, memoriei si limbii; 10. tote aceste prin deprindere continua se le consolideze si fundeze. Se luamu acumu fia care punctu de osebi:

Principiulu antaiu. Natur'a nu intreprinde nimicu nefolositoru. Ea pe pasere n' o face cu soldii, pine, bracie, seu cu patru petiore, ci cu capu, anima

si arepi, s. a., arborulu nu-lu face cu orechi, cu penz, ci cu scórtia, medua si radecini s. a.

Cine vrè se aiba agri, vini, gradini, nu semana neghina, nice nu planta spini. Cine vrè se-si faca o casa buna i-a materialu tare, ér' nu paia séu lemne de salce. Asiá dara si in scóle se se tracteze si se se propuna numai lucruri d' acelea, cari suntu intr' adeveru folositoare atatu pentru vietí'a acést'a, catu si pentru cea venitoare; aceea ce in tineretie se invétia pentru vietí'a temporaria se fia astu-felu catu se folosésca in acésta vietí'a fora d'a fi spre pedeca vietii eterne. Vietí'a nóstra e scurta, ar' fi dara mare nebunia a o petrece cu lucruri nefolositoare.

Principiulu alu doilea. Natur'a nu lasa nemica se lipsésca ce este folositoru si de lipsa pentru corpulu ce-lu produce ea. Ea la producerea paserei nu uita nice capulu, nice arepile, nice petioarele, nice ghiarele s. a.

Asiá se faca si scólele, candu cultivéza omulu, se-lu cultive de plinu, cá elu se fia aptu si pentru vietí'a acést'a si pentru cea eterna, la care tintescu tóte cele pamentesci. Asiá dara in scóle se se castige nunumai cunoscintie, dar' si morala si intielegintia religioasa. Cultur'a rafinéza omului mintea, limb'a, si-lu face destru, cá se póta contemplá cu intiepleptiune tóte cele folositoare, se póta vorbí si lucrá. Nu trebuie se lipsésca nimica, ca-ci apoi se nasce lacuna.

Principiulu alu treilea. Natur'a la tóte le pune fundamentu, radecina. Plant'a mai antaiu prinde radecini apoi se naltia. Gradinarulu nu plantéza nice unu arbore, care n'are radecini. In pasere intestinale suntu in loculu radecinii, pentru aceea natur'a aceste le desvólta mai nainte de a formá paserea de plinu. Architectulu totu deun'a pune mai antaiu fundamentu tare; asemenea face si pictorulu.

Invetiatorii uita a pune unu astu-felu de fundamentu, candu ei pe scolari nu-i facu se invetie bucurosi, nesiliti si cu atentiune, candu ideile generale a studiului, ce incepu a-lu propune nu le fundéza si nu le lamurescu d'ajunsu.

Deci mai nainte d'a incepe cu unu studiu, trebuie se inspire in scolari amóre, si se le documenteze, se-i convinga catu este de insemnatu acelu studiu, de folositoru si de frumosu.

Idea unei limbe séu arti trebuie mai antaiu imprimata in anem'a scolarului, si dupa aceea a incepe a o tractá d'ameruntulu. Mai antaiu scheletulu si dupa aceea implutur'a.

Principiulu alu patrulea. Natur'a arunca radecini afunde. Asiá ea vasele cari contienu poterea vietii in animale le ascunde afundu in internulu loru. Arborulu cu radecini afunde stá mai tare. Togma asiá si idea unui obieptu de invetiamentu trebuie afundu imprimata. Omulu pana nu pune fundamentu bunu nu póte ajunge la o sistema perfecta a unei limbe.

Principiulu alu cincilea. Natur'a tóte le produce din radecina si nu dintr' altu locu. Arborulu intregu cu tóte partile sale: lemnu, scórtia, frundie, flori, frupte, provine din radecina. Desí l' adapa plóí'a, totusi tóte cele de pe trunchiu se naltia din diosu in susu si se reslatiescu. Si penele pe pasere nu se iau de pre alta pasere, ci provinu si ele din internulu paserii. Asemenea architectulu imitandu si elu tóte le razima pre fundamentu. Funtanele si-tragu ap'a loru din isvoru.

De aici se vede ca a cultivá tinerimea nu insemnéza a o incarcá, a-i implé capulu d'o multime de cuvinte, sentintie si idei de prin clasici si alti sciitori, ci a-i castigá cunoscintia lucrurilor, din care apoi se se derive tóte cá pereulu din isvoru, cá frundiele, florile si fructele din arbori, si cá in vietí'a ulterioára se se nasca totu alte lucruri nóue. Scólele pana acuma n'au facutu acést'a. Ele numai de-au resfoitu autorii, au estrasu din ei cuvinte, sentintie idei si pareri.

Caus'a acestui reu jacea in metodu ratecitu. Scólele invetiau a vedé cu ochii altór'a, a fi intiepleptu cu mintea altór'a. Nu aratau, nu conduceau la isvoru, ci aratau numai pereiele cari curgu din isvóra. Vocabularele nu te invétia a vorbí ci numai a pricepe. Gramatic'a nu te invétia a compune limb'a ci numai a o analisá. Nice o fraseologia nu te invétia a compune o vorbire artificioasa. Fisic'a nu se invétia din testulu lui Aristotele, ci din contemplare si esperintia. Moral'a nu se invétia din comedie; aici anim'a trebuie se invetie in insocire cu mintea.

Mai bine facu artistii mecanici. Architectulu la compunerea edificiuulu invétia pe discipululu seu fiacare materialu de care parte se tiene, cumu trebuie cioplitu, mesuratu si asiediatu fiacare. Déca scie cumu se le compuna, scie si cumu se le desfaca. Prin ruinarea caselor si spintecarea vestimentelor n'a invetiatu pan' acuma nime cumu se edifice case si se faca vestimente.

Detrimentele unui metodu ratecitu se vedu dara apropiatu. La cei mai multi tóta cultur'a costá numai din nomenclatura gola, din concepte si regule seci din care nu potu trage nici unu folosu. A dóu'a la nice

unulu cultur'a ce-o are nu se inaltia la o sciintia generala, care ea singura se razima, se intaresce si se latiesce in tóte partile: ci totu lucrulu e numai carpitura miserabila din petece adunate de pre ici de pre cóle, nimica intregu. Din contra omulu intr' adevuru cultivatu este unu arboru, ce se tiene tare in radecin'a sa, se sustiene prin suculu si puterea sa propria, de aceea inverdiesce, cresce pe di ce merge si produce cele mai placute fructe.

Aici numai prin aceea se póte ajutá, ca omulu se invetie nu numai din carti, ci pe catu se póte din cartea cea mare a naturii, din ceru si de pre pamentu, dela stageri si dela fagi. Celu care invetia trebuie se invetie insusi a vedé.

Asiá dara tóte trebuie deduse din principiulu neresturnabilu alu lucrurilor; nu trebuie se te basezi numai pe autoritate, ci tóte se le supuni contemplatiunii sentimentuale si la esaminarea ratiunii.

Nicaierea se nu folosesci singuru numai metodulu analiticu, dar' mai multu celu sinteticu.

Principiulu alu siesilea. Cu catu e mai multifaru folosulu unui lucru, destinatu spre aceea de natura, cu atata-lu distinge ea mai tare. Cu catu suntu mai multe incheiaturi in medularele unui animalu, cu atatu este mai diversa miscarea lui. Calulu se misica mai iute decatu boulu; sioperl'a mai iute decatu melciulu. Pentruce? — Arborulu cu radecini mai reslatite stá mai tare.

Pentru aceea trebuie ingrigitu cá la tinerime tóte se se temple catu se póte mai acuratu; invetiatorulu si discipululu, amendoi trebuie se scie totu, unde si ce trebuie se faca.

Principiulu alu sieptelea. Natur'a neincetatu pasiezece inainte, nu stá nici odata, si nici odata nu produce lucruri nóue, pana candu n'a gatatu cele ce le-a inceputu. Candu creaza ea o vietate, la acést'a i trebuie capu, petióre si anima pe cari ea le si face si indeplinesce. Ramurele ce au crescutu la unu arbure remanu si in totu anulu producu ramuri nóue si cresc.

Asiá dara si in scóle tóte trebuie se fia astu-felu intogmite, catu cele mai tardie se se baseze pre cele mai de inainte; dar' si cele mai de inainte se se intarésca prin cele mai d' apoi; tóte cele propuse se se pricépa bine si se se imprime in memoria.

Fiindu ca la acésta procedere conforma naturii tóte cele mai de inainte trebuie se fia basa la cele mai tardie, asiá tóte trebuie propuse cu fundamentu. Cultura fundamentala castigi numai atuncea, candu le petrundi

tóte bine si ti-le imprimi apoi in memoria. Cuintilianu dice: „tóta sciintia stá in memoria, si indesiertu invetia omulu deca cele audite séu cetite intra pe-o urechia si esu spre ceea lalta.“ Pentru aceea Ludovicu Vives dice ca memoria se se deprinde de tempuriu si neincetatu.

Principiulu alu optulea. Natur'a tóte le léga intre sine. Ea pune medulariu de medulariu, osu de osu, nervu de nervu s. a. Trunchiulu lu-léga de radecina, ramurele de craci, mugurii de ramuri s. a. Asemenea face si architectulu.

De aici urméza, ca studiile intregi vietie astufelu se fia ordinate, cá ele se formeze o enciclopedia, in care tóte se ésa din o radecina, tóte se-si aiba loculu seu; tóte astu-felu se le invetie omulu si se le fundeze catu pe sama dubietatii si uitarii se nu remana nimicu.

A intari ceva cu temeiuri insemnéza, a aratá tóte in legatur'a lorú causalá, nunumai a dice ce este si cumu este ceva, ci si ca pentru ce si spre ce este, si dece nu e altu mentea. Numai asiá poti ajunge la fundamentalitate si gravitate, cari pe catu suntu de placute p'atatu si de pretiuite. Asiá dara in scóle tóte trebuie aratate in causalitatea lorú.

Principiulu alu nóelea. Natur'a intre radecini si ramuri oserbéza óre care proportiune in privinti'a cuantitatii si cualitatii: Precumu se desvólta radecin'a in pamentu mai tare séu mai slabu, asiá si ramurile d'a supra pamentului suntu mai tari séu mai slabe. Asiá si trebuie se fia. Caci déca d' asupra ar' cresce mai tare, nu ar' poté stá; déca ar' cresce numai in diosu prin pamentu, atunci n' ar' folosí nimica, pentruca ramurile producu fructe ér' nu radecinile. Asiá si la animale este óre-care proportiune intre medularele din afora si din laintru.

Si cu cultura trebuie se mérga asiá. Ea se-si aiba radecin'a in intielegintia, mai antaiu trebuie se se nasca, se se intarésca, si dupa aceea se arunce ramuri si se folosésca. Omulu trebuie se invetie a pricepe, a desemná, a exprime, a face, si a folosí. Pentru aceea este de lipsa, cá dupace ai priceputu ceva, se si cugetu ca óre de ce folosu e, cá se nu-ti bati capulu in desiertu; cá ce ai priceputu se impartasiesci si altor'a, cá sciintia ta se nu fia indesiertu, unu tesauru ascunsu in pamentu. Sciintia ta nu platesce nimica, déca nu scie si altulu ca tu scii ceva.

Principiulu alu diecelea. Natur'a se ocupa ins'asi prin misicari adese. Paserea nu incaldiesce óuele numai pentruca siede pe ele, dar' le si intórce in tóta

diu'a că se se clocéscă într'o forma. Acést'a ne invétia pre noi gascele, gainile, porumbii s. a. Puiulu se deprinde misicandu-si cioculu, petiórele, arejpilesi sburandu puçintele pana candu se intaresce. Arborulu cu catu e misicatu mai adese ori de ventu, cu atata cresce mai tare, cu atata prinde mai afundu radecini.

Plantele de plóia, grindina, tunetu si fulgeru se sgudue si se intarescu in radacin'a loru.

Architectulu lasa cá materialulu seu se se usce la sóre si la ventu cá astu-felu se-se intarésca. Faurulu peface fierulu in otielu incaldiendu-lu si bagandu-lu totu mereu in apa. Din aceste se póte vedé ca cultur'a fundamentala nu se castiga decatu numai prin repetitiune si deprindere adese. Esemplulu celu mai bunu despre acest'a l' aflamu la poterile nutritóre a corpului, la poterile attractionii, consumtionii, si distributiunii. Dereptu aceea si-va castigá o cultura fundamentala, care neincetatu se adópera a-si nutri spiritulu, care cele aflate le preluca, le rumega, si cele rumegate le distribuiesce. Aceste trei se cuprindu in versulu acest'a.

Multa rogare; rogata tenere; retenta docere: Haec tria discipulum faciunt superare magistrum.

(A intrebá despre multe; cele intrebate a le tiené; cele tienute a le impartasi: aceste trei facu cá scolarulu se intréca pre invetiatoru).

Despre cele cari nu le scii trebue se intrebi pe invetiatoru, pe conscolari séu cartea, cá se tieni cele intrebate trebue se le dai se le pastreze memori'a si mintea. Impartasirea se face candu cele ce le scii si le tieni in minte le spuni si altor'a. Acést'a din urma este cea mai puçinu practisata, trebue se se introduca: pentruca intaresce si este ne spusu de folositoru. *Docendo discimus*: invetiandu pe alii invetiamu noi insine.

Acést'a se póte oserbá mai bine, candu invetiatorulu invétia mai antaiu pe scolari, dupa aceea i face ca se-lu invetie si ei pe elu, si togma asiá precumu i-a invetiatu si elu pre ei. Facundu invetiatorulu acést'a trage unu folosu indiecitu. Prin acest'a invetiatorulu i face atenti pe scolari. — Cumu voru invetiá ei pe alii candu ei n'asculta? Invetiatorulu atunci póte vedé ca priceput'au bine toti scolarii. La o atata repetire chiar' si cei mai slabi i-au ceva in capu, toti asiá petrundu leçtiunea catu nu potu s'o mai uite usioru, la acést'a deprindere spiritele copiiloru se atítie, si le facu profitóre d'a sci. Aceste de prinderi cu asemenea folosu se potu face si in afora de scóla.

(Vá urmá.)

Omulu si papirulu séu charti'a

(Capetu.)

Acést'a planta insemnata se tiene de famili'a Ciprie-loru. O spicia d' acestea se afla si in patri'a nóstra numita *scirpus* (nuscium cumu o numesce poporulu romanesc). Ea cresce mai alesu pe lunga riuri, are catoru rotundu séu in trei dungi, din laintru medua cá de socu si face flori cá nisce ghieme. Asiá cá acestu *scirpus* cresce si plant'a *papyrus* prin Calabri'a, Sicilia, Siria si Egiptu totu pre lunga riuri. Precum trestia la noi, asiá forméza si acést'a peduri intregi prelunga riuri. La vervu suntu flori cu códe subtiri, cari dintru inceputu stau dreptu insusu, ér' mai tardiu se pléca in diosu, si suntu invelite in frundie. Dupa spusele scriitoriloru vechi, din scórti'a din laintru a acestei plante faceau vestimente, madratie, funii si popii egipteni si faceau incaltiamente. Charti'a o faceau din scórti'a séu mai bine din pielea cea din laintrulu cotorului; adeca pana candu erá cotorulu inca verde desfacea acést'a piele de pe elu cu nisce ace subtiri séu cu gaóce de scoica, mai multe piei de-acestea le stropea cu apa din Nilu si le lipea d'olalta, le uscá si apoi le netediá séu le luciá cu dintii. Charti'a astufelu pregatita se numea *biblos* deunde se trage si numele biblia. In testamentulu vechiu acést'a planta vine sub nume de „Gome“. La Arabii de astadi se numesce Burdih. Acestu materialu de scrisu se latí fórté tare, si deveni indata unu articulu insemnatu de comerciu, care atata avere aducea egiptului, catu Firmus, unu principe egipteanu se laudá ca atata charti'a are catu póte se-si tiena armat'a numai din venitululu ei.

Descoperirea acestei chartii trase dupa sine o multime mare de carti. Adunatori de carti inca se aflau. Regele Ptolomeu II. se intrecea cu Eumene, regele Pergamului, in redicarea de bibliotici care de care mai grandióse. Ptolomeu din gialusia pana la atata a mersu catu a opritu se nu se mai espórté charti'a catra Pergamu, de aici pergamiani ajunsera la lipsa mare de charti'a. Dar' lips'a te face inventiosu. Pergamiani cercara in totu modulu se afle vr'unu nou materialu de scrisu. Si acestu materialu l' aflara in pieile de animale, cari le prelucra si le facura bune de scrisu. Asiá catu pela anulu 200 inainte de Christosu veni in usu pergamentulu, numitu asiá dupa Pergamu unde s'a facutu mai antaiu, materialu, charti'a fórté buna de scrisu. Cu aflarea pergamentului, papirulu séu charti'a facuta din scórtia plantei amintite mai susu si-pierdú insemnatarea, si totu mai puçinu se folosea, asemenea in lo-

culu stilului de trestia séu de argintu vinira in usu pe-
nele de gasca. Pergamentulu s'a folositu in tóte tem-
purile dela aflarea lui, si se folosesce chiar' si astadi.
In temporile candu singuru papirulu erá materialulu
celu mai bunu de scrisu, Alesandrinii portau cu elu
unu comerciú mare cu Romani, astu-felu catu statulu
tragea venituri fórté mari din acestu articulu de co-
merciú. Imperatii romani devenindu totu mai lipsiti si
mai lacomi de bani pusere vama fórté mare pe impor-
tarea papirului, astu-felu catu Egiptenii incetara d'a mai
aduce papiru in imperiulu romanu. Poporulu Romii lip-
situ de materialu de scrisu, sub imperatulu Tiberiu facú
rescóla, si numai asiá-lu potú mulcomi adunandu tóta
charti'a la unu locu si impartind'o la poporu. Candu mai
tardú Teodoricu radicá acésta vama, Casiodoru la a-
césta ocaziune felicitá genulu omenescu. Papirulu de
Egiptu se folosi pana in seculu 11, cu tóte ca cu afla-
rea pergamentulu i scadiuse tare insemnatatea si usulu,
cari apoi in urma le si pierdú cu totulu dupace veni
in usu charti'a pregatita din bumbacu, adusa in Eu-
rop'a prin Arabi.

Acést'a este cea de antaiu charti'a, care are ase-
menare cu charti'a ce-o folosimu noi adi. Acesteia are
d'a-si multiemi charti'a nóstra fundamentulu. Charti'a
acést'a se pregatea pisandu fibrele de bumbacu pana
se facea cá cirulu, care apoi lu intindea pe table, lu-uscá
si-lu netediá. In comerciú venea sub nume de perga-
mentu grecescu séu *charta cuttona*. In scurtu
inse nice acést'a nu indestuli pe omu, pentruca atata
erá de móle, coltiurósa si frangatióse catu numai cu
penelu potea scrie si si asia inca cu anevoia. Pela
1270 incepura apoi Germanii a folosi canep'a si inulu.
Dar' spre pregatirea chartiei din aceste materii nu erá
d'ajunsu lucrulu manuloru, ci se cereau masine; spre
acestu scopu se facura morile de charti'a. Cea de
antaniu móra de charti'a se redicá la Nürnberga in
anulu 1390. Charti'a nóua se latí indata in tóte par-
tile, prin Spania, Francia, Galitia, Italia, Boemia, Svetia,
Anglia, Dania, Svedia, Rusia, chiar' si in America.
Cata insemnatate punea lumea pe acésta inventiune se
póte vedé d' acolo, ca unu germanu anume Spielmann
ducandu acésta inventiune in an. 1588 la Dartford in
Anglia, indata lu-facura cavaleru.

Latirea nóuei chartie, dar' mai cu sama aflarea ti-
pografii adusera o nóua epocha in fabricarea chartiei.
Canep'a numai erá d'ajunsu, si nice pre intogmita spre
fabricarea chartiei; deci cercara alte materii pr. turfa,
cetina séu frundiá de bradu, fibre de lemne, paie, mu-

schiu s. a.; — in urma aflara ca ridiele, trentiele suntu
mai bune de fabricatu chartia. Cu acésta s'a facutu
pasiulu celu din urma pan' acumu pentru fabricarea
chartiei, pe care potemu scrie cu cea mai mare usiu-
ratate. Pana in seculu alu 16-lea erá numai charti'a
de scrisu, si numai mai tardiu se aflá charti'a de tipa-
ritu. Omulu si-a ajunsu scopulu, si cá calatorulu o-
stenitu s'a pusu si elu la odina. Deci nu este de mi-
ratu ca pana la 1820 afara de aflarea masinii de charti'a
nu s'a mai facutu nimica nou in fabricarea chartiei.
Numai dela acestu tempu in cóce s'au mai facutu alte
descoperiri, d'ar' cu atatu mai cu anevoia cu catu o-
mulu se tiene mai tare de cele vechi. Acumu se ocupa
cu acésta inventiune mii de masini in Europa si pre-
stéza consumulu anualu de 500 milióne punti de
charti'a in pretiu de 66 milióne taleri.

Asiá intr' adeveru istori'a chartiei este istori'a o-
menimii. Nime altulu decatu fabricantulu cu materi'a
sa atatu de simpla si lesne a radicatú acele biblioteci
grandióse, cari se afla in tóte cetatile cele mari a po-
póraloru civilisate, in tóte opidele, in chil'i'a fiacarui
barbatu cultivatu si iubitoru de sciintie. In anghiuire
cele mai departate ale pamentului sbóra scirile prin
mii de diurnale, si fia care pre lunga pretiu puçinu
póte luá parte la evenimentele patriei sale comune:
a pamentului, a familiei celei mari a omenimii. Salele
ospetariloru prin cetatile cele mari stau góle déca nu
prenumera diurnale. Si in locurile in care mai naintea
domnea depravatiunea, prin diurnale a intratu unu spi-
ritu mai nobilu. Va veni acusi tempulu, in care pentru
acel'asi pretiu séu mai puçinu opurile tiparite pe charti'a
sbeutóre se voru tipari pe charti'a alba cá laptele. Pre-
cumu e exteriorulu, asiá e si interiorulu. Evulu care
opurile sale le tiparesce pe charti'a alba cá laptele, de
securu stá mai susu de catu care le tiparesce pe charti'a
sbeutóre. Intr' adeveru fiacare evu l'ai poté mesurá si
judecá dupa materialulu seu de scrisu. Precumu mo-
dele fine si comóde arata progresarea omului in celea
ce se tienu de bun'a convenintia si decóre, togma insá
charti'a demustra progresarea genului omenescu ci
frumosu si sublimu. Cu multu mai bucurosu scrie
copilulu in scóla pe aharti'a fina si alba, cu multu mai
bucurosu cetesce in cartea decorata, si placerea la
contemplarea frumosului destépta tendinti'a la cultivare
si perfectiune. Charti'a este prin care in tenerime, spe-
ranti'a patrii, pe nesemítite a petrunsu acelu spiritu in-
altu, care deceniile din urma l'au anuntiatu intre tunete
si fulgere, care prin industria si studiulu naturii frange

lengaturile selbataciei, intréga omenimea o face o singura familia egalú indreptatita, a celu spiritú, care cu pasu giganticu grabesce spre tienti'a sa sublima: spiritulu libertatii.

Bib. I. M.

Sciri scolastice.

Escelenti'a sa D. Episcopu si supremu directoru alu scóleloru diecesane **Andr. bar. de Siaguna** a bine voitu a dá la adres'a oficiului comunalu din Resinari ddto 26. Maiu Nr. 178 publicata in Amiculu Scólei Nr. 20. urmatórea resolutiune, care este éراسi o frumósa dovéda de parintiésca ingrigire ce are Escelenti'a Sa pentru inaintarea in cultura a poporului nostru, isvorulu a tóta fericirea din viitoriu a natiunei nóstre.

„Pré-cinstite Parinte Protopópe!

Cu privire la rugarea comunei nóstre din Resinari din ²⁶/₁₄ Maiu a. c. Nr. 178 pentru reorganisarea scóleloru triviale si infintiarea unei scóle reale cu cursu de doi ani, precum si cu privire la opiniunea Pré-cinstiei Tale in tréb'a acést'a facuta sub 26. Maiu a. c. Nr. 51. am a-ti rescrie Pré-cinstiei Tale, cá se impartesiesci comunei susatinse in numele meu, cumca eu cu placere am intielesu intenti'a comunei Resinariului pentru reorganisarea scóleloru loru triviale si pentru infintiarea unei scóle reale cu cursu de doi ani si ca aplacidezú si aprobezu rugarea loru cu aceea, cá se faca lefi cuvenite pentru invetiatori si pentru doi catecheti si se céra invoirea stepanirei loru politice pentru estradarea acoloru lefi si apoi se-mi refereze despre acést'a, cá se potú face planulu scolaru de invetiaturi si de prelegeri si insfersitu si comun'a se póta scrie concursu pentru dascalu, apoi a-i alege si mie a-i propune spre intarire pe calea oficiósa scolara.

Cu privire la lefile dascaliloru din scólele normale, am ata'a a observá, ca comun'a Resinaréna bine va face, daca lefile dascaliloru le va asediá de o potriva, adica daca dascalii voru avé lefi asemene, pentrucá dupa sistem'a cea nóua, dascalulu din clas'a antaia áre a se sui din anu in anu in clase mai susu asiá, incatu care dascalu va fi pe anulu 1863 in clas'a antaia, acel'a pe anulu 1864 va trece impreuna cu invetiaceii sei in clas'a a dóu'a si asiá mai departe si seversindu clas'a a patra se întorce éراسi la clas'a antaia.

Apoi mai vine de insemnatu, ca pentru scólele normale se ceru patru dascalu si unu catechetu, daca acést'a este in sa si parocu, atunci se ceru doi catecheti; pentru scólele reale sunt de lipsa doi profesori si unu catechetu.

Aceste impregiurari taitóre in esenti'a scóleloru normale si reale, am aflu de bine a le atinge aici si Pré-cinsti'a Ta se dai Antistiei din Resinari o copia dela acést'a ordinatiune si se i o talmacesci, dicéndu-le, ca comun'a numai in chipulu acést'a póte avé astufeliu de scóle precum doresce ea, si eu numai dupa implinirea acestor'a voiu poté declará scólele loru de publice.

In-sfersitu, eu asiá credu, ca obstea bine ar' face, daca cu privilegiu asiedierei lefiloru de dascalu ar' tractá si hotari si dotati'a preotimei locale, cea ce cu totu dreptulu asteptu dela astufeliu de comuna, precum este cea dela Resinari.

Sibiu, in 30. Maiu v. 1862.

Andrei, m. p.
episcopu.

Micalaca 14. Iuniu 1862. In 15. Aprile furamu fericiti a intempiná aici pe Escelenti'a sa Gf. Palfy c. r. presiedinte locutenentialu in Ungaria, in trecerea sa catra Radna. Tenerimea scolara intempiná pre acestu mare óspe cu cantarea imnulu popularu. Marele óspe tienú cu tinerimea scolara d'aici o mica esaminare, dupa care promise a tramite cateva daruri pe sam'a scolariloru, dupa cari si plecá lasandu impresiuni placute in animile toturoru. In 8. Maiu avuramu onóre de Il. sa Ludovicu Hofbauer comite supremu in comitatulu Aradului si de d. Georgiu Bradianu jude primariu in Aradu, in a caroru presintia si a antistiei comunale se impartira darurile tramise de Escelenti'a sa presiedintele locutenentialu. Scolarii prin oratiuni sciura a se aratá multitemitori catra generosulu daruitoru, si catra aceia cari le impartira aceste daruri; ér' in numele publiculu multiam d. Paulu Petrila notariu comunalu.

Moisiu Babescu,
docente com.

Materiale de instructiune.

Epistola.

O conversatiune cu scolarii.

Ce faci atunci, candu vorbesci? »Candu vorbescu, mi esprimu cugetarile prin vorbire.« — Vorbirea, iubitii copii, stá din vorbe; de aceea esprimatiunea omului prin vorbe se dice esprimatiune verbala. (Aici se se puna mai multe intrebari la unulu si altulu din scolari, spre a vedé daca sciú a distinge bine).

Prin ce sentiu observi tu esprimatiunea verbala? Prin sentiulu audiului? — Fíndea esprimatiunea séu

respicarea verbala se p \acute{o} te audi, noi o numim \acute{u} exprimatiune audibila. (Intreb \acute{a} ri).

Dar' noi mai potemu a ne descoperi cugetele si in altu modu, care mi Par' sc \acute{i} arat \acute{a} ? Spune tu Valerie! Prin scris \acute{o} re. — Bine, de aceea, descoperirea cugeteloru n \acute{o} stre prin scris \acute{o} re o numim \acute{u} exprimatiune in-scrisu. (Intreb \acute{a} ri).

Prin ce observ \acute{a} mu exprimatiunea in-scrisu? Prin vediutu. — Fiindca dara descoperirea cugeteloru prin scris \acute{o} re se p \acute{o} te ved \acute{e} , se dice exprimatiune s \acute{e} u pr \acute{o} runtiatiune vidibila. (Intreb \acute{a} ri).

Daca \acute{o} recare pers \acute{o} na si descopere cugetele sale la unu altulu ori la mai multi, atunci acele pers \acute{o} ne inca posed \acute{u} acele cugete? Candu au si altii cugetele n \acute{o} stre, s \acute{e} u candu le potu sc \acute{i} pe acele? — Luati bine sam'a, copii, candu mai multi \acute{o} meni stepanescu unulu si acel'asi lucru, atunci se dice ca elu le este comunu. En incercati a-mi spune cateva lucruri, care s'aru afl \acute{a} in stepanirea s \acute{e} u posesiunea comuna a multoru pers \acute{o} ne! — Deci candu ne descoperimu cugetele la altii, c \acute{a} se le facemu cu densii comune, dicemu, ca amu comunicatu cugetele n \acute{o} stre cu densii. (Intreb \acute{a} ri).

Copii cu cine-si comunica mai bucurosu cugetele? Cu parintii si invetatorii lor \acute{u} . — Asi \acute{a} e, dara cei mai multi d'intre copii nu remanu totdeun'a la parintii lor \acute{u} . Chiaru intre voi potu se fia multi, carii invetiedulu cu diligintia sc \acute{o} la ac \acute{e} st'a si es \acute{i} ndu din trens'a vor av \acute{e} de cugetu a merge la sc \acute{o} le mai inalte c \acute{a} se se desevers \acute{i} sca, altii \acute{e} ra si la negutietoria si la meserii, care sunt nesce frum \acute{o} se isv \acute{o} re de subsistintia. In atari casuri trebuie a ve depart \acute{a} dela parintii vostri. (Intreb \acute{a} ri).

Cand \acute{u} tu N. te vei duce la sc \acute{o} le mai inalte in altu locu, pot \acute{e} -vei comunic \acute{a} verbalu dorintiele tale parintiloru tei? Nu voiu put \acute{e} . — Si totusi nu le vei impartesi atunci nimica despre tine, nice nu te vei inform \acute{a} insuti despre aflarea lor \acute{u} ? — Ac \acute{e} st'a ar fi' o mare dorere pentru parintii tei si tu ai pecatui atunci in contra burului domnedieu, carele a d \acute{i} su: „On \acute{o} ra pe tata-lu teu si pe muma-ta, c \acute{a} se vietuiesci multi ani pe pamentu.“ — Ei, si ce ai face dara atunci? Cand \acute{u} asi fi departe dela parintii mei, atunci asi descoperi cugetele si dorintiele mele parintiloru mei in-scrisu.

Insemnative asiadara, ca daca punemu pe chartia cugetele n \acute{o} stre acele, pe care vrem \acute{u} ale comunic \acute{a} cu altii si le tramitemu lor \acute{u} , atunci acea chartia se nu-

mesc \acute{e} scris \acute{o} re s \acute{e} u epistola. Deci scris \acute{o} rea re-present \acute{e} za pers \acute{o} na' a aceea, care nu p \acute{o} te a se pronun- \acute{c} ia verbalu. Si fiindca ea infa \acute{c} is \acute{i} za pers \acute{o} na' a comunicatorului, este de lipsa c \acute{a} ac \acute{e} st'a se se exprime in epistola astu-modu, c \acute{a} cum ar' vorbi in pers \acute{o} na cu ac \acute{e} l'a cerui i sc \acute{i} a. (Intreb \acute{a} ri).

Ioane! cand \acute{u} te duci la cineva, ce trebuie se faci mai aut \acute{a} iu? Se salutu. — Cum vei salut \acute{a} ? — Si dupa ce am \acute{u} salutatu acea pers \acute{o} na, la care am mersu si dela care vrem \acute{u} \acute{o} rece, ce cugetati, \acute{o} re cuvine-se c \acute{a} indata ce am \acute{u} inchisu usi'a dupa noi se ne aratamu pasulu ori poft'a n \acute{o} stra? Ac \acute{e} st'a, vedeti nu se cuvine. ci se cere c \acute{a} cu t \acute{o} ta bun'a cuvintia se trecemu la ce vrem \acute{u} ale spune. D. e, daca asi voi se ceru dela nescine carti de cititu, nu s'ar' cad \acute{e} se d \acute{i} cu indata: „d \acute{a} -mi nesce carti de cititu“, ci cam asi \acute{a} „te rogu frumosu, aibi bunatate“ si apoi urm \acute{e} za obiectulu cererei. S \acute{e} u daca asi vrea se spunu cuiva ceva, asi d \acute{i} ce: „Iubite amice, am se-ti spunu ceva, ce de buna s \acute{e} ma te va imbucur \acute{a} . Adica.“ Ce urm \acute{e} za acum? Acea ce tocma este de spus \acute{u} .

Fiindca epistol'a ne infa \acute{c} is \acute{i} za insusi pre noi, trebuie se o incepemu d. e: „Iubite amice! Cunosc \acute{e} ndu-ti bunatatea, speru, ca nu-mi vei respinge rugamintea ci o vei implini-o“ . . . Prin asemene vorbire, iubiti copii, trecemu la aceea ce tocma vrem \acute{u} se spunemu, din care cauza ac \acute{e} sta prevorbire se dice in-troducere. (Intreb \acute{a} ri).

Care dintre voi mi-ar' sc \acute{i} spune \acute{o} recari in-troduceri de aceste? Spune N. — E bine!

(Nu va fi perdere de timp \acute{u} daca invetatoriulu va petrece mai multu cu desfasiurarea si lamurirea lucrului ac \acute{e} stui'a si va face pe scolari a afl \acute{a} catu mai multe in-troduceri, inca prin ac \acute{e} st'a capeta usiuratele atatu in cugetare catu si in pronun \acute{c} iare, afara de aceea se a \acute{c} icia rivalisarea intre copii, ce sustiene atentiunea si da vietia invetiamentului).

(V \acute{a} urm \acute{a} .)

Varietati.

— Un'a din ficele dlui Moln \acute{a} r, economu in Clusiu, se pregatesce pentru espusetiunea de Brasiovu cu portretulu lui Mihaiu croulu gatitu intregu de man'a din-ei in cusatura si marime insemnata. Credemu ca domni \acute{o} sirele n \acute{o} stre se voru prepar \acute{a} in tacere in t \acute{o} te partile spre a adauge la in-frumsetiarea espusetiunei si a multimi asteptarea publica.